

Emigreren in eigen land

van der Heijden, E.M.R.

Published in:

Mededelingen van de vereniging van vrouwen met een academische opleiding

Publication date:

1992

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van der Heijden, E. M. R. (1992). Emigreren in eigen land: Nederlands in Hongarije. *Mededelingen van de vereniging van vrouwen met een academische opleiding*, (2), 9-10.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

EMIGREREN IN EIGEN LAND: NEDERLANDS IN HONGARIJE

Neerlandica Emmeken van der Heijden werkte een jaar aan de universiteit van Debrecen in Hongarije. Daar zette zij een instituut Nederlands op en gaf les aan Hongaarse studenten. Inmiddels werkt ze weer als aio aan de universiteit van Nijmegen. Hoe waren haar ervaringen in dit Oosteuropese land, gelegen aan de andere kant van het West-Europa, waarop momenteel alle ogen gericht zijn?

Een leerstoel Neerlandistiek

Vluchten uit het onzekere Hongarije van nu kan niet en voortleven zoals vóór 1989 evenmin. Zowel met 'dear Böbe' als met 'sweet Emma' uit Szabó's nieuwste film loopt het slecht af. Veranderingen binnen Hongarije lijken onafwendbaar. Germanisten in Debrecen gaven toe. Zij namen het initiatief een leerstoel Neerlandistiek op te zetten. Door hun positie in de wetenschappelijke wereld zal die echter nooit een volwaardige discussiepartner voor westerse instituten kunnen worden. Neerlandistiek in Hongarije blijft een interne aangelegenheid, het blijft een emigratie in eigen land.

Hoe het begon

In 1991/1992 startten de eerste cursussen Nederlandse taalverwerving als keuzevak aan de leerstoel Germanistiek van de Kossuth Lajos Universiteit van Debrecen in Hongarije. In de komende twee jaar moeten die uitgroeien tot een speciaalstudie Neerlandistiek binnen Germanistiek. Het einddoel is Neerlandistiek als B-vak. Studenten zullen dan in de Neerlandistiek kunnen afstuderen naast een andere A-studie en er een lerarenbevoegdheid in kunnen halen. Germanistiek is dan een instituut met daarbinnen Neerlandistiek als één van de leerstoelen.

Waarom Nederlands?

De wens om een instituut te worden heeft zeker meegespeeld bij het idee om Germanistiek met een andere Germaanse taal uit te breiden. Nederlands lag voor de hand, omdat het Reformatorisch Collegium in deze stad al zo'n 400 jaar contacten met Nederland onderhoudt. Deze voorloper van de Kossuth Lajos Universiteit laat veel van haar studenten sinds 1538 in Utrecht studeren. Bovendien hebben veel inwoners van Debrecen familieleden in Nederland. De meesten zijn in 1956 tijdens de Hongaarse Opstand naar het Westen gevlucht. Verder is de animo erg groot om een westerse taal te leren. Voor de studenten die om deze laatste reden de lessen Nederlands volgden, maakte het in

Emmeken van der Heyden

principe niet uit of ze nu Deens, Noors of Nederlands leerden.

Veel enthousiasme, weinig middelen

We begonnen de afdeling Nederlands met veel enthousiasme, maar met weinig middelen. Geld was er slechts voldoende voor één jaarsalaris van de lector. Er was één Nederlands lesboek. 'We proberen het een jaar', moeten de Hongaarse initiatiefnemers gedacht hebben toen ze ondanks die schaarste toch een afdeling Nederlands startten. Dat het binnen zo'n korte tijd zó kon uitgroeien, hadden ze niet kunnen vermoeden. Met subsidies van onder andere de Nederlandse Taalunie en boekenpakketten van stichtingen, fondsen en particulieren is het salaris voor twee jaar zeker gesteld, is het boekenbestand uitgegroeid tot een aantal van ongeveer 300 en is er zelfs geld voor een tweede lector vanaf januari 1993.

Het voortbestaan van de afdeling Neerlandistiek in Debrecen is voor een groot deel

afhankelijk van giften uit Nederland. Door twee factoren wordt die afhankelijkheid nog eens in de hand gewerkt: de aard van de hulp en de heersende opvattingen in het Westen over het wetenschappelijk niveau in dit voormalige Oostblokland.

Propaganda

De Nederlandse Taalunie biedt financiële hulp; 1500 gulden per jaar is echter niet voldoende om een bibliotheek Neerlandistiek op te zetten en op peil te houden. Enerzijds wordt deze leemte opgevangen door de ambassade. Zij verhuurt films en zij heeft een uitgebreid pakket aan (ook Hongaars-talige) boeken over Nederland. De ambassade behartigt echter eerder politieke en economische belangen dan wetenschappelijke. Haar materiaal propageert dan ook in plaats van dat het documenteert.

Tweederangs materiaal

Anderzijds zijn het veelal particulieren en particuliere fondsen en verenigingen die zich om buitenlandse instituten en afdelingen Neerlandistiek bekommeren. Hun giften bestaan voor het grootste deel uit boekenpakketten. Het instituut Neerlandistiek in het buitenland stemt zijn onderwijs op het beschikbare materiaal af. Zo bepalen in feite de gevers in Nederland de zwaartepunten in het buitenlandse onderwijs. Zonder een goede coördinatie bestaat de kans dat de afdeling Neerlandistiek in het buitenland niet over een goed basispakket boeken kan beschikken. Bepaalde aspecten van de Neerlandistiek blijven dan onderbelicht.

Bovendien worden veel boeken geschonken, omdat ze in het Westen onbruikbaar, verouderd of uit de mode zijn. Het is naar westerse begrippen tweederangs materiaal. Dat komt zeker de waardering van het onderwijs in de Neerlandistiek in het buitenland niet ten goede.

Monopolie

Ook op wetenschappelijk terrein zien Westeuropese en Amerikaanse universiteiten hun Oosteuropese burens niet als gelijkwaardige partners. Het zijn de eerstgenoemden die op dit gebied een monopoliepositie innemen. Als voorbeeld dient het vriendschapsverdrag tussen de Universiteit van Debrecen en die van Leiden. Op papier voorziet het in de uitwisseling van docenten en studenten. Concreet houdt

het in dat docenten naar Hongarije reizen en studenten naar Leiden.

Vrouwelijke wetenschappers blijven achter

Sinds 1989 is het contact tussen beide wetenschappelijke werelden vergroot. Willen de Oosteuropese universiteiten zich als wetenschappelijke onderzoeksinstituten handhaven, dan moeten zij onderzoek evenveel aandacht geven als westerse universiteiten dat doen. De mogelijkheden daartoe zijn echter beperkt. Er is te weinig geld voor salarissen, voor materiaal of werkruimte. Bovendien dreigt er een gebrek aan goede onderzoekers. Velen van hun toch al geringe aantal hebben hun heil gezocht aan een buitenlandse universiteit, die meer perspectieven biedt. Ondanks het hoge aandeel van vrouwen onder de universitaire medewerkers zijn het voornamelijk mannelijke onderzoekers die vertrekken. De vrouwelijke wetenschappers blijven achter. Naast hun onderwijstaak en de zorg thuis, houden zij weinig tijd voor wetenschappelijk onderzoek over.

Gebrek aan ervaring

Een ander probleem bij de verzwaring van de onderzoekstaak is het gebrek aan ervaring. De universitaire studies in Debrecen stomen de studenten in eerste instantie klaar voor een baan in het onderwijs. Van de studenten wordt niet zozeer een wetenschappelijke instelling als wel veel actieve kennis vereist. Gevolg is dat de studenten veel meer college-uren hebben dan tijd voor zelfstudie. De docenten moeten alle het grootste deel van hun tijd aan onderwijs besteden.

Geen emigratie

Wat is nu het gevolg hiervan voor het instituut Nederlands in Debrecen? Het is afhankelijk van de goodwill, de kennis op het gebied van de Neerlandistiek en de mogelijkheden van de gevers of de studie Neerlandistiek tot een volwaardige wetenschappelijke studie kan uitgroeien, 'volwaardig' en 'wetenschappelijk' gemeten naar westerse maatstaven. Met de geldproblemen, het vele tweederangs materiaal, de westerse monopoliepositie op het gebied van de wetenschap, geef ik dat niet veel kans. De Hongaarse interesse voor de Neerlandistiek wordt in eigen land gevoed. Een emigratie in de vorm van gast-docentschappen of van erkenning op wetenschappelijk terrein ligt niet voor de hand.

Toekomstige Neerlandici

Degenen die daar de directe gevolgen van gaan ondervinden, zijn de studenten Nederlands zelf. Zo'n 45 studenten volgden de cursus 'Nederlandse taalverwer-

ving'. Een aantal van hen komt met een diploma in de Neerlandistiek voor de klas. Vanaf 1993 zal immers ook aan Hongaarse gymnasia Nederlands worden onderwezen. Anderen zullen waarschijnlijk een baan vinden als tolk of vertaler, nu meer Nederlandse bedrijven zich in Hongarije vestigen. Voor een baan in het buitenland komen maar weinigen in aanmerking. Hun universitaire diploma staat immers niet even hoog aangeschreven als dat in het buitenland. De studenten uit Debrecen kampen dan nog met een extra probleem. Zij komen van een universiteit in een provinciestad. De (eventuele) wetenschappelijke waardering door westerse instituten zal dan ook eerder voor studenten uit Boedapest gelden dan voor die uit Debrecen.

Hongaarse studenten in Nederland

Twee studenten studeren momenteel in Leiden. Zij worden hier opgeleid om na hun afstuderen aan de leerstoel Neerlandistiek in Debrecen te kunnen gaan werken (waarom is er niet voor studentes gekozen?). Een toekomst in Nederland is evenmin als voor Böbe ook voor hen niet weggelegd. Zij zijn wel de enige twee die met hun opleiding in Nederland kans heb-

ben volwaardige gesprekspartners voor westerse Neerlandici te worden. Neerlandistiek kan voor hen een externe aangelegenheid betekenen.

Grensoverschrijdend?

Het enthousiasme voor de Neerlandistiek in Debrecen is geen bevestiging. Binnen enkele jaren zal het zeker tot een leerstoel zijn uitgegroeid. Het zal voornamelijk een opleidingsinstituut worden voor leraren. Neerlandistiek zal de Hongaarse grenzen niet overschrijden.

Wie denkt dat dat de studenten benauwt, heeft het mis. In een schrijf oefening tijdens een Nederlandse les gaven ze blijk van hun optimistische kijk op de toekomst.

'Het is helemaal niet zo slecht hier te leven, geloof ik tenminste, ofschoon het land vele problemen heeft.'

En: 'Het leven van de Hongaren is niet gemakkelijk, toch ook niet uitzichtloos. Dezelfde toeristen komen terug als vroeger en dat wijst erop dat deze mensen niet alleen omdat het goedkoop is, zijn gekomen.'

Emmeken van der Heijden
lector Nederlands in Debrecen, 1991/1992